

DISSERTATIONES

A MAGYAR VÁMTHATÓSÁG SZEREPE A VESZÉLYEZTETETT VADON ÉLŐ ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYFAJOK VÉDELMEBEN

BUJDOS Iván Ákos
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

1. Alapvetésként

A természet megóvása és környezetünk védelme az egész társadalom közös ügye, a XXI. századi ember tevékenységeit szem előtt tartva pedig a cicerói „utilitas publica”, azaz a közjó fogalmkörének integráns része.

A természet védelmének fontos, ámbár közvetett eszköze a természet „kincseinek” államok közötti mozgását érintő jogi szabályozás, ebből pedig kiemelendő a vámigazgatás szerepe. Magyarországon a vámhatóság feladatainak ellátását a jogalkotó a Vám-és Pénzügyőrségre, majd 2011. január hó 1. napjától az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalra és a Vám- és Pénzügyőrség összeolvadásával létrejött Nemzeti Adó- és Vámhivatalra (a továbbiakban: NAV)¹ bízta.²

A szervezet jogállását és feladatait 2011-ig a Vám-és Pénzügyőrségről szóló 2004. évi XIX. törvény határozta meg, amely szerint a Vám- és Pénzügyőrség fegyveres rendvédelmi szervként látja el a vámigazgatás feladatait. A NAVtv. hatálybalépésével a vámhatóság jogállása megváltozott, mivel a NAV államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó kormányhivatal.³ Felügyeletét a miniszterelnök által kijelölt miniszter⁴ látja el; önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv, amely a központi költségvetésben önálló fejezetet képez.⁵ Vámigazgatási és adóigazgatási feladatain kívül többek között ellátja a jövedéki igazgatás feladatait is, a NAVtv. 13. § (7) bekezdése alapján bűnüldözési és nyomozóhatósági jogkörében

¹ A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: NAVtv.) 87. § (1) bekezdés.

² A közösségi vámjog végrehajtásáról szóló 2003. évi CXXVI. törvény (a továbbiakban: Vámtv.) 1. § (3) bekezdés 1/a pontja alapján vámhatóság a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszerve.

³ NAVtv. 1. § (1) bekezdés.

⁴ Jelenleg a nemzetgazdasági miniszter felügyelete alá tartozik a szerv.

⁵ NAVtv. 1. § (1)-(2) bekezdés.

végzi a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) által hatáskörébe utalt bűncselekmények megelőzését, felderítését és nyomozását,⁶ továbbá végzi a külön jogszabály által hatáskörébe utalt szabálysértések felderítését és elbírálását is.⁷ A szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabstv.) 38. § (2) bekezdésének utolsó fordulata megerősíti a NAVtv. rendelkezéseit, miszerint a Szabstv. által a hatáskörébe utalt szabálysértés miatt a szabálysértési hatóság jogkörében a rendőrkapitányság vagy az egyes feladatok ellátására létrehozott rendőri szerv, illetve a NAV vámserve jár el.⁸

A NAV szervezeti felépítését a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és egyes szervek kijelöléséről szóló 273/2010. (XII.9.) Korm. rendelet szabályozza, amely szerint feladatait központi szervei, továbbá középfokú és alsó fokú területi szervei útján látja el.⁹

2. Az állat- és növényfajok védelmének – a téma tekintetében releváns – jogi keretéről

A téma szempontjából elsőszámú és megkerülhetetlen nemzetközi jogforrás a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora; a továbbiakban: CITES).¹⁰ Első függeléke tartalmazza valamennyi kipusztulással fenyegetett faj nevét, amelyeket a kereskedelem érint vagy érinthet. E fajok példányainak kereskedelmét további fennmaradásuk veszélyeztetésének megakadályozása érdekében kü-

⁶ A NAV nyomozó hatóságként a Be. 36. § (2) bekezdésében foglalt bűncselekmények esetében jár el.

⁷ NAVtv. 13. § (8) bekezdés a) pont.

⁸ A Szabstv. szerint a NAV vámszervének hatáskörébe a következő szabálysértések tartoznak: a gyógyszerrendészeti szabálysértés (199/A. §), a 214. §-ban meghatározott hatásköri rendelkezés alapján a 209-213. § szerinti szabálysértések (vámszabálysértés, vámszabálysértés elkövetőjének segítése, vámorgazdaság, fémjelzési szabálysértés, a pénzutánzatra vonatkozó szabályok megszegése), a versenytárs utánzása (231. §), a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése (238/A. §) és az iparjogvédelmi jogok megsértése (238/B. §).

⁹ Központi szervei: a Központi Hivatal, a Bünyügyi Főigazgatóság, az Informatikai Intézet, és a Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézet. Középfokú adóztatási szervei a regionális adó főigazgatóságok; középfokú vámszervei: a regionális vám- és pénzügyőri főigazgatóságok, a Repülőtéri Főigazgatóság, a Bevetési Főigazgatóság és a Szakértői Intézet. Középfokú adó- és vámszerv, továbbá a Kiemelt Adó és Vám Főigazgatóság. A Bünyügyi Főigazgatóságának középfokú szervei a regionális bünyügyi igazgatóságok. Alsó fokú adóztatási szervei: a megyei (fővárosi) adóigazgatóságok, és a Kiemelt Adózók Adóigazgatósága. Alsó fokú vámszervei: a megyei (fővárosi) vám- és pénzügyőri igazgatóságok, a Kiemelt Ügyek és Adózók Vám- és Pénzügyőri Igazgatósága, az 1. számú Repülőtéri Igazgatóság, a 2. számú Repülőtéri Igazgatóság és az Őrzésvédelmi és Támogató Igazgatóság. A Bünyügyi Főigazgatóság alsó fokú szerve az Áru- és Bűnjelkezelő Hivatal. [273/2010. (XII. 9.) Korm. rendelet 1. § (1)-(2) bekezdés] Az alsó fokú szervek kirendeltségeket működtethetnek.

¹⁰ Magyarországon a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről szóló 2003. évi XXXII. törvénnyel került kihirdetésre.

lönösen szigorú szabályozás alá kell vonni. E kereskedelmet csak rendkívüli körülmények között szabad engedélyezni.¹¹

Az itt szereplő faj bármely példányának exportjához exportengedély,¹² importjához importengedély és exportengedély vagy re-export bizonyítvány,¹³ re-exportjához¹⁴ pedig re-export bizonyítvány előzetes megadása és bemutatása szükséges.¹⁵

Exportengedély, importengedély, valamint re-export bizonyítvány is csak a CITES-ben meghatározott szigorú feltételek teljesülése esetén adható.¹⁶ Ezek jó részének teljesülése nem a jogi, hanem természetvédelmi, illetve biológiai szakkérdés.

Szót kell ejteni ebben a körben a tengerről való behozatalról is, amely az egyetlen állam fennhatósága alá sem tartozó tengeri környezetben¹⁷ befogott bármely faj példányainak bevitelét jelenti valamely államba.¹⁸ Az első függelékben szereplő fajok bármely példányának a tengerről történő beviteléhez a beviteli állam Igazgatási Hatóságának előzetes bizonylata szükséges.¹⁹

A második függelék azokat a fajokat tartalmazza, amelyeket jelenleg nem feltétlenül fenyeget a kipusztulás, de ez bekövetkezhet, ha az ilyen fajok példányainak kereskedelmét nem veszik szigorú szabályozás alá annak érdekében, hogy elkerüljék a fennmaradásukkal összeegyeztethetetlen hasznosítást; és más egyéb fajokat, amelyeket szabályozásnak kell alávetni annak érdekében, hogy a második függelék által elsődlegesen védett fajok példányainak kereskedelmét hatékony ellenőrzés alá lehessen vonni.²⁰

A második függelék tekintetében is szigorú feltételek alapján történő engedélyezés kíséri bármely, a függelékben szereplő példány exportját, importját, re-exportját, illetve tengerről való bevitelét.²¹

Létezik egy harmadik függelék is, amely minden olyan fajt tartalmaz, amelyekről a szerződő államok bármelyike megállapította, hogy a szabályozás tárgyát képezi a joghatósága alá tartozó területen a kiaknázás megelőzése vagy megtiltása miatt,

¹¹ CITES II. Cikk 1.

¹² CITES III. Cikk 2. első mondata.

¹³ CITES III. Cikk 3. első mondata.

¹⁴ A CITES I. Cikk d) szerint a re-export bármely, megelőzőleg importált példány exportját jelenti.

¹⁵ CITES III. Cikk 4. első mondata.

¹⁶ Ld. CITES III. Cikk 2–4.

¹⁷ Ezek a területek az ún. globális „common”-ok, amelyek az államok, nemzetek politikai hatáskörén kívül esnek. Minden olyan terület ilyen, amely nem áll egyik nemzet területi igényei alatt sem. Ez jelenleg a nyílt tengert jelenti, beleértve a potenciálisan értékes tengeri talajt, valamint az alatta fekvő rétegeket. Ld. bővebben: KÓHALMI László: *A környezet védelme a magyar büntetőjogban*. Doktori értekezés. Pécs, PTE ÁJK, 2010. 131–146. Az Egyesült Nemzetek Montego Bayben, 1982. december 10-én aláírásra megnyitott Tengerjogi Egyezménye (Montego Bay-egyezmény) ezt a területet nyílt tengernek (High Seas) nevezi. Szabályozását ld. bővebben a Montego Bay-egyezmény VII. részében.

¹⁸ CITES I. Cikk e).

¹⁹ CITES III. Cikk 5. első mondata.

²⁰ CITES II. Cikk 2. a)-b).

²¹ Ld. CITES IV. Cikk 2–7.

és a többi részes fél együttműködését igényli a kereskedelem ellenőrzésében.²² Az export, az import és a re-export feltételeit a CITES V. Cikk 2–4. pontja szabályozza.

Az Európai Unió jogi szabályozásában tulajdonképpen a CITES köszön vissza, az tekinthető alapnak, az uniós jogforrásokban azonban sok esetben szofisztikáltabb rendelkezésekkel lehet találkozni. Alapvető jogszabálynak ebben a körben a Tanács vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK rendelete (1996. december 9.) tekinthető. A hatályról szóló 3. cikk a védendő fajokat A, B, C és D mellékletbe rendezi. A csoportosítás részben a CITES függelékei alapján történik, azonban részletesebben, szigorúbb kritériumokat meghatározva. Szabályozza többek között az exportot, importot és re-exportot is,²³ szintén a CITES-nél részletesebb szabályozás alá vonva a területet.

A Bizottságnak a 338/97/EK tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló 865/2006/EK rendelete (2006. május 4.)²⁴ a tanácsi rendelet rendelkezéseit tovább részletezi, többek között meghatározza a második és a tizedik generációs utód fogalmát is.²⁵ A Bizottság aktusai közül kiemelendő a Bizottság 750/2013/EU rendelete, amely a 338/97/EK tanácsi rendeletet módosítja, egészen pontosan annak négy mellékletét. Meg kell továbbá említeni a Bizottságnak az egyes vadon élő állat- és növényfajok példányainak az Unióba történő behozatala felüggesztéséről szóló 578/2013/EU végrehajtási rendeletét (2013. június 17.), amely a 338/97/EK tanácsi rendelet 4. cikk (6) bekezdésében foglalt felhatalmazásra alapítva korlátozza bizonyos fajok Unióba való behozatalát. Érdeemes még megemlíteni az irányelvi szintű szabályozás releváns példájaként a Tanácsnak a természetes élőhelyek, valamint a vadon élőállatok és növények védelméről szóló 92/43/EGK irányelvét (1992. május 21.), amely kifejezett tiltó rendelkezéseket tartalmaz a mellékleteiben megtalálható fajok bizonyos példányainak tartásával, szállításával, kereskedelmével, cseréjével, eladásra vagy cserére való felkínálásával kapcsolatban.²⁶

A hazai – belső jogi – szabályozás egyik legfontosabb forrásáról már esett szó: ez a CITES-t kihirdető 2003. évi XXXII. törvény.²⁷ Kiemelendő a főképp eljárási szabályokat meghatározó, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozó nemzetközi és európai közösségi jogi aktusok végrehajtásának egyes szabályairól szóló 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet, amely a 2003. évi XXXII. törvény 3. § (2) bekezdésében, valamint a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) 85. § (1) bekezdés 2. pontjában foglalt felhatal-

²² CITES II. Cikk 3.

²³ Ld. bővebben a 338/97/EK tanácsi rendelet 4–5. cikkeit.

²⁴ Módosította: 100/2008/EK bizottsági rendelet (2008. február 4.), 791/2012/EU bizottsági rendelet (2012. augusztus 23.) és a 792/2012/EU bizottsági végrehajtási rendelet (2012. augusztus 23.).

²⁵ 865/2006/EK bizottsági rendelet 1. cikk 2.

²⁶ Ld. 92/43/EGK irányelv 12. cikk (2) bekezdését és 13. cikk (1) bekezdés b) pontját.

²⁷ Ehhez kapcsolódóan meg kell említeni egy módosító törvényt is, ez a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezményhez fűzött fenntartásról és az egyezmény módosításának kihirdetéséről szóló 2012. évi CXXXVII. törvény.

mazáson alapul. Ugyancsak felhatalmazáson alapul²⁸ a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet (a továbbiakban: KöM rendelet). Ennek mellékletei tartalmazzák a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokat,²⁹ az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajokat,³⁰ továbbá a védett gombákat és zuzmókat is.³¹ Megemlítendő továbbá a vad védelméről és a vadgazdálkodásról szóló 1996. évi LV. törvény, a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet, a védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról szóló 67/1998. (IV. 3.) Korm. rendelet, valamint a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet.

Ehelyütt kell rövid említést tenni az Alkotmánybíróság releváns gyakorlatáról. A testület több esetben is bírált el védett fajokkal kapcsolatos indítványokat. Az egyik esetben az indítványtevő a 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 4. § (2) bekezdés a) pontja alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére tett indítványt.³² Az indítványozó előadása szerint a sérelmezett rendelkezés súlyosan korlátozza a magánszemélyek tulajdonhoz való jogát, azonban a vizsgált szabályról nem volt megállapítható, hogy a tulajdonhoz jutás elvi lehetőségét szélsőségesen korlátozta volna, ezért az indítvány elutasításra került.³³ Egy másik ügyben – amelynek tárgya a vadászati célú ragadozó madarak tulajdonjogi helyzete és az ezzel kapcsolatos környezetvédelmi szabályozás alkotmányossága volt – a testület többek között rámutatott, hogy a CITES a védett állatfajok állami tulajdonban létét nem követeli meg, de nem is zárja ki. Az állami tulajdonba vétel megoldását választó állam eleve csökkenteni állampolgárai érdekeltségét a védett fajok nemzetközi kereskedelmében, tehát alapvetően csökkenteni tudja a behozatali igényt, a potenciális felvevőpiacot, amely éppen az egyezmény legfontosabb célja. Az állam természetesen módosíthatja a választott jogtechnikai megoldást, mindaddig, amíg ezzel a CITES követelményeit teljesíteni tudja.³⁴

Jelen cikk témája tekintetében releváns jogalkotási aktusok a büntetőjog terrénumban is megjelennek. A legalapvetőbb rendelkezéseket a Büntető Törvénykönyvről

²⁸ A felhatalmazást a Tvt. 24. § (2) bekezdése, 69. §-ának (3) bekezdése, továbbá a 85. § (2) bekezdése tartalmazza.

²⁹ Ld. a KöM rendelet 1. és 2. számú mellékleteit.

³⁰ Ld. a KöM rendelet 7. és 8. számú mellékleteit.

³¹ Ld. a KöM rendelet 9. számú mellékletét.

³² A támadott rendelkezés: „4. § (2) Védelemben részesülő állatfaj egyedének a tartása, hasznosítása, illetve bemutatása a (3) bekezdésben foglalt kivétellel természetes személy részére akkor engedélyezhető, ha a) tevékenysége közérdeket szolgál; [...]”

³³ 435/B/2008. AB határozat.

³⁴ 485/E/2003. AB határozat.

szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.) 242. § szerinti természetkárosítás tényállása tartalmazza³⁵

„242. § (1) Aki

- a) fokozottan védett élő szervezet egyedét,
- b) védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,
- c) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét

jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntetés miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

- (2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás az élő szervezet egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza,
 - a) hogy az (1) bekezdés a) vagy b) pontja esetében az elpusztított élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét,
 - b) amely az (1) bekezdés c) pontja esetében az élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti.
- (3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (4) E § alkalmazásában élő szervezet egyede:
 - a) az élő szervezet egyedének valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota,
 - b) az élő szervezetek keresztezéseként és kereszteződéseiként létrejött egyed,
 - c) az élő szervezet egyedének származéka, ami alatt érteni kell az elpusztult élőlényt, valamint annak vagy az élő szervezet egyedének bármely részét, továbbá azt a terméket vagy készítményt, amely a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz.”

A tényállás szerkezetileg két külön §-ra tagolódik: a 242. § az egyedvédelmi, a 243. § a természeti értékek és területek védelmével kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza. Jelen cikk csupán az egyedvédelmi szabályozással foglalkozik.

³⁵ Meg kell említeni, hogy nem csupán a belső jogban, hanem az Európai Unió jogában és az Európa Tanács keretein belül is található büntetőjogi, illetve büntetőjogot szorosan érintő szabályozás. Ezek beható vizsgálata nagy mennyiségű és igen szerteágazó voltak miatt messze vinne a jelen cikk céljától, ezért erre az elemzésre ehelyütt nem kerül sor. A téma tekintetében ld. bővebben: GÖRGÉNYI Ilona: A környezetvédelmi büntetőjog megújulása az új évezredben. *Miskolci Jogi Szemle*, 6. évfolyam, 2011. Különszám. 94–105.

A bűncselekmény jogi tárgya a természeti környezet, illetve az ökológiai egyensúly védelméhez fűződő társadalmi érdek. Az elkövetési tárgyakat a 242. § (1) bekezdés a), b), és c) pontjai írják le. A 242. § (4) bekezdés szerint az élő szervezet egyede lehet az élő szervezet egyedének valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota; az élő szervezetek keresztezéseként és kereszteződéseként létrejött egyed; továbbá az élő szervezet egyedének származéka. Utóbbi alatt érteni kell az elpusztult élőlényt, annak vagy az élő szervezet egyedének bármely részét, és azt a terméket vagy készítményt, amely a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz. Élő szervezetek a mikroorganizmusok, gombák, növények és állatok fajai, alfajai és változatai. Ki kell hangsúlyozni, hogy önmagában az élő szervezet nem elkövetési tárgya a bűncselekménynek, mivel ez a fogalom a fajokat, illetve alfajokat takarja, ezért élő szervezet egyede tekintetében valósulhat meg a bűncselekmény, ugyanakkor a 242. § (4) bekezdés értelmező rendelkezése kiterjeszti az egyed fogalmát.³⁶

Elkövetési magatartásból több is adódik az elkövetési tárgyak első csoportjának esetében (242. §). A megszerzés birtokbavételt jelent. A birtokbavétel jogcíme, a jogügylet ingyenes, vagy visszterhes volta irreleváns, ahogy az is, hogy a megszerzés saját részre vagy, más számára történik. A tartás szintén birtoklás, azonban viszonylag hosszabb idejű. Forgalomba hozatalnak minősül minden olyan tevékenység, amelynek következtében az elkövetés tárgya harmadik személyhez kerül. Ez megvalósulhat ingyenesen és visszterhesen is. Az ország területére való behozatal, kivitel és átszállítás érdemi magyarázatot nem igényel. Kereskedés esetében megjelenik a rendszeresség és a haszonszerzésre törekvés, így itt visszterhes ügyletek által történik az elkövetési tárgyak mozgása. A károsítás olyan magatartás, amelynek eredménye az élő szervezet egyedének jelentős sérelme, ugyanakkor az el nem pusztul. Elpusztítás alatt az elkövetési tárgy létének megszüntetését kell érteni. Ez élő esetében az élet kioltása, élettelen – azaz származék – tekintetében annak megsemmisítése.³⁷

A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, társtetteség és részesség az általános szabályok szerint lehetséges. Az alapeset [242. § (1) bekezdés] csak szándékosan valósulhat meg, míg a 242. § (2) bekezdés szerinti minősített esetek szándékosan és gondatlanul egyaránt.³⁸

A bűnösség fokának kapcsán szót kell ejteni a bűnösséget kizáró okok közé tartozó tévedés bírói gyakorlatára a természetkárosítás esetében.

A megtörtént esetben a terhelt az Egyesült Államokból Budapestre hazaérkezve a repülőtéri zöld folyosón kívánt áthaladni, amikor tételes vámvizsgálat alá vonták. Csomagjából egy darab preparált alligátorfej (Alligator mississippiensis) került elő, amelyet ajándékként vásárolt. A vonatkozó jogi szabályozás szerint ennek a terméknek az országba való behozatala engedélyköteles, a szükséges dokumentumokat pedig a határ átlépésekor a vámvizsgálat során be kell mutatni. Engedély hiányában az

³⁶ BELOVICS ERVIN – MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS – SINKU PÁL (szerkesztő-lektor: BUSCH BÉLA): *Büntetőjog II. Különös Rész*. Budapest, HVG-Orac, 2014.³ 348.

³⁷ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU i. m. 350.

³⁸ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU i. m. 351.

alligátorfej nem hozható be az országba. A terhelt érvelése szerint a terhére rótt bűncselekmény elkövetésekor nem bírt tudomással arról, hogy az alligátorfejet tilos engedély nélkül behozni az ország területére, mivel az erről szóló jogi szabályozást nem ismerte. Előadása szerint tévedett cselekményének társadalomra veszélyességében. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a terhelt által elkövetett cselekmény ritkább, a határ átlépéséhez kapcsolódó, általánosan ismert vagy a hatósági tájékoztatások alapján könnyen megismerhető jogi előírásoknál nehezebben felkutatható, megismerhető tilalmat sértett. A bonyolult szabályozott, igen terjedelmes fajlisták felkutatása és megismerése bizonyos szakértelmet, több tekintetben jogi szaktudást feltételez, a vonatkozó jogszabályok és nemzetközi jogi aktusok keresése és egybevetése nem egyszerű, a listák időről-időre változnak, emiatt pontos tartalmukról az adott cselekmény idején célszerű mindig újólaj tájékozódni. A terhelt a neki felrótt bűncselekmény körülményeiből kivethetően elutazása előtt nem készült fel a később dísz tárgyként alkalmilag megvásárolt preparátum behozatalára, amelyet ötletszerűen, csekély összegért egy nyilvános üzletben vásárolt. E körülményeket figyelembe véve pedig nem életszerű a terhére róni a védett állat- és növényfajokkal összefüggő jogi tájékozódás elmaradását, ezért a Legfelsőbb Bíróság a terhelt jogi védekezését alaposnak találta, és kimondta, hogy aki véletlenszerűen, és csupán alkalmilag sérti meg az egyébként nehezen hozzáférhető, bonyolult igazgatási szabályokkal rendezett előírásokat, az alapos okkal hivatkozhat a cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedésre.³⁹ Lényegében a Legfelsőbb Bíróság szerint az elkövető jogi tévedése igazolta a társadalomra veszélyességben való tévedésre történt hivatkozás alaposágát.⁴⁰ Az eset tulajdonképpen ékes példája az „ignorantia iuris non excusat” elve alóli kivételnek, tehát – ellentétben a latin jogelvvel – a jog nem tudása jelen esetben mentesített a felelősség alól.⁴¹

Végezetül röviden meg kell említeni a – későbbiekben leírt empirikus kutatás tekintetében is relevanciával bíró – Szabstv. 187. § (1) bekezdés c) pontja szerinti természetvédelmi szabálysértés tényállását.⁴² A természetkárosítás bűncselekményétől való elhatárolásának általános ismérve, ha az élő szervezet egyede nem fokozottan védett, illetve a védett élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege nem éri el a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket.⁴³

³⁹ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv. II. 360/2007/5.

⁴⁰ ELEK Balázs: *A vadászszenvedély bűncselekményei – Vadászbalesetek, vadorzás, vadvédelem*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest. 2008. 59.

⁴¹ Elmondható, hogy ez tulajdonképpen az illegális behozattal megvalósított természetkárosítás eset-jogának egyik alapvető esete. A jogi szakirodalomban először Elek Balásznál jelent meg (ELEK i. m. 59.), akin keresztül Tilki Katalin is hivatkozik rá (TILKI Katalin: A Vám- és Pénzügyőrség szerepe a környezetvédelemben. *Ügyészek Lapja*, 2009/2. 85.).

⁴² „187. § (1) Aki

c) védett élő szervezet egyedét, származékát vagy barlangi képződményt jogellenesen megrongál, elvisz vagy elpusztít, illetve védett vagy fokozottan védett állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavar, szabálysértést követ el.”

⁴³ POLT Péter: A környezet és a természet elleni bűncselekmények (XXIII. Fejezet). In: POLT Péter

3. A NAV szerepvállalásáról a környezetvédelemben

A NAV feladatköréhez kapcsolódóan részt vesz bizonyos környezetvédelmi bűncselekmények, természetvédelmi szabálysértések feltárásában és megelőzésében, vámhatósági feladatainak ellátása során a védett, illetve fokozottan védett, veszélyeztetett fajok behozatalának, kivitelének ellenőrzésében, tiltott kereskedelme elleni harcban.⁴⁴

A NAV-ról rendelkező jogszabályok, valamint a környezet- és természetvédelmi tárgyú normák – ezekhez hozzászámítható jelen esetben a Be. és Btk. is – tüzetes tanulmányozása során levonható a következtetés, hogy a NAV apparátusára a jogalkotó nem telepít közvetlen kötelezettséget – és hatáskört sem – a fentebb említett bűncselekmények és szabálysértések szempontjából. Nyomozó hatóságként, illetve szabálysértési hatóságként tehát jogköre a szervnek ebben a tekintetben nincs, azonban vámjogi oldalról bekapcsolódva részt vesz az eljárásban azon tényállások esetében, ahol az elkövetési magatartások az államhatár átlépéséhez kapcsolódnak. Ezek a feladatok tehát a gyakorlatban általában alsó fokú szerveknél – főképpen határforgalmat lebonyolító vám- és pénzügyőri igazgatóságoknál – jelennek meg, továbbá a mélyégi ellenőrzési tevékenység ellátása során az egész ország területén észlelhetnek a NAV pénzügyőrei természetvédelmi szabálysértést vagy környezetvédelemmel kapcsolatos bűncselekményt.⁴⁵

A vámhatóság bűncselekmény vagy szabálysértés gyanúja esetén az árut közvetlen vámfelügyelet alá veszi a Vámtv. alapján,⁴⁶ amely az – általában ismeretlen tettes ellen tett – feljelentés megtételéig, illetve az eljáró hatóságnak történő átadásig, illetve a lefoglalásig, vagy az eljárás megszüntetése esetén a közvetlen vámfelügyelet megszüntetéséig tart. A közvetlen vámfelügyelet alá vételt követően a tényállás tisztázása történik meg, szakhatóság bevonásával. Amennyiben szükséges, a vámhatóság a Be. 177. §-ban megfogalmazott, halasztást nem tűrő esetre vonatkozó felhatalmazás szerint halaszthatatlan nyomozási cselekményt végez. Ez a legtöbb esetben a delictum elkövetési tárgyának lefoglalását jelenti.⁴⁷ Környezetvédelmi jogszabályok oldaláról közelítve akkor történik lefoglalás a vámhatóság által, ha a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozó nemzetközi és európai közösségi jogi aktusok végrehajtásának egyes szabályairól szóló 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 1. §-ban felsorolt nemzetközi és uniós jogi aktusok által

(főszerk.): *Új Btk. kommentár. 5. kötet, Különös Rész.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., 2013. 31.

⁴⁴ TILKI i. m. 82.

⁴⁵ Uo. 82.

⁴⁶ A Vámtv. 1. § (3) bekezdés 6. a) pontja szerint közvetlen vámfelügyelet: az áru őrzése – ideértve a vámhatóság által üzemeltetett közvámraktárat, és a hivatalból történő raktározást – vagy hivatalos kísérése.

⁴⁷ A Be. 151. § (1) bekezdése szerint a lefoglalás a bizonyítás érdekében vagy az elkobzás, illetőleg a vagyoneklobzás biztosítására a dolognak a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság általi őrzésbe vétele vagy megőrzésének más módon történő biztosítása. A Szabstv. saját definíciót nem alkot a lefoglalás fogalmára, de rendelkezik róla a 75–76. §-ban.

meghatározott fajok egyedeinek behozatalát a szükséges engedély, bizonylat hiányában, illetve a jogszabályi vagy hatósági előírás megszegésével kísérelik meg.⁴⁸

Abban az esetben, ha az elkövetési tárgy élő állat, azt a vámhatóság nem tárolhatja, mivel arra kapacitása nincs, továbbá a lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az elkobzás végrehajtásáról szóló 11/2003. (V. 8.) IM–BM–PM együttes rendelet 66. § (4) bekezdés a) pontja alapján a lefoglalt élő állat a bűnjelkezelőhöz nem szállítható be, hanem a Btk. 242–243. §-ában meghatározott bűncselekmény gyanúja alapján indult büntetőeljárás esetén a lefoglalás helye szerint illetékes nemzeti park igazgatóság köteles gondoskodni annak elhelyezéséről, vadászható állatfaj esetén a vadászati hatóság véleményének figyelembevételével.⁴⁹

A halaszthatatlan nyomozási cselekmény megtétele után a feljelentést – a lefoglalásról szóló jegyzőkönyvvel együtt – továbbítják az illetékes rendőrkapitányság részére.⁵⁰

Rá kell azonban mutatni, hogy a környezetvédelemmel összefüggő ügyek elhanyagolható arányt képviselnek a vámhatóság gyakorlatában.⁵¹

Országos szintű empirikus kutatás 2009-ben készült utoljára Tilki Katalin és Dunavölgyi Szilveszter által.⁵² Ebben az esetben a kutatók 2006-os és 2007-es ügyeket vizsgáltak, olyanokat, amelyek természetvédelmi szabálysértéssel, vagy a természetkárosítás bűncselekményével kapcsolatosak és esetükben szabálysértési eljárást vagy büntetőeljárást kezdeményeztek. Összesen 168 eset került vizsgálat alá, ebből 165 természetkárosítás, 3 természetvédelmi szabálysértés. Feljelentés megtételére 155, természetvédelmi szabálysértés miatt az eljárás kezdeményezésére 3, ügyészégi nyomozás megszüntetésére 6, rendőrségi nyomozás megszüntetésére 3 esetben került sor. Bírósági ítélethől mindössze egyet tárt fel a vizsgálat.⁵³

A büntetőeljárás kezdetén a cselekményt legtöbbször – 132 ügyben (80%) – a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régí Btk.) 281. § (1) bekezdésének c) pontja alapján minősítették a hatóságok. A fennmaradó 20% tekintetében a minősítés alapja a 281. § (1) bekezdés a) és b) pontja volt.⁵⁴

⁴⁸ A 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 20–22/A. §-ai szabályozzák a lefoglalást.

⁴⁹ Rá kell mutatni, hogy ebben az esetben nem csupán a vámhatóság nem tárolhatja az élő árut, hanem a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóság sem, azonban az őrzés helyszínétől függetlenül a közvetlen vámfelügyelet alá helyezés megtörténik.

⁵⁰ TILKI i. m. 82.

⁵¹ Uo. 82. Jelen cikk írója ehelyütt megjegyzi, hogy a NAV 1. sz. Repülőtéri Igazgatóságának dolgozói a velük folytatott egyeztetések során mindezt megerősítették.

⁵² Tanulmányuk hosszabb formában is megjelent: TILKI Katalin – DUNAVÖLGYI Szilveszter: A vám- és pénzügyőrség szerepe a környezetvédelemben. In: VIRÁG György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 46. Budapest, OKRI, 2009. 277–308.

⁵³ TILKI i. m. 83.

⁵⁴ Uo. 83. Az 1978-as és a 2012-es Btk. természetkárosítás-tényállása némileg eltér egymástól. Jelen cikknek nem célja a különbözőségeket bemutatása, mert az író véleménye szerint a probléma feltárása behatóbb büntetőjog-dogmatikai kutatást igényel, amely jelen cikk korlátain túlmutat.

A megyénkénti megoszlás tekintetében nem meglepő, hogy a fővárosban és Csongrád megyében valósult meg a legtöbb eljárás alapjául szolgáló esemény. Az elkövetési helyek közül kiemelkedik a repülőtér, a nagylaki és a röskei határátkelőhely. A hatóság tudomásszerzése az esetek 95 %-ban vámvizsgálathoz, 5%-ban járőrtevékenységhez köthető. A jogellenes, azaz engedély nélküli behozatal tekinthető tipikus cselekménynek.⁵⁵

Az elkövetési tárgyak általában állatbőrök, preparátumok, teknősök, állati alapanyagokból készült gyógyhatású készítmények. A postaforgalomban különösen jellemző áru az ún. tigristapasz, amely kínai eredetű, fájdalomcsillapító gyógyhatású készítmény. Alapanyagai lehetnek tigris- vagy leopárdcsont, esetleg pézsmaszarvas pézsmamirigyének váladéka (mósusz avagy pézsmá). A piacon jelen van a hoodia (*Hoodia gordonii*), amely egy Namíbiában élő sivatagi növényfaj. Az ott élő természeti népek étvágycsökkentőként használják, Európában szintén e tulajdonságát hasznosítva fogyasztszereként adják el, azonban a faj a nagymértékű felhasználás eredményeképpen veszélyeztetetté vált, ezért behozatala engedélyköteles. Hasonlóképpen veszélyeztetett faj – és gyakori elkövetési tárgya a természetkárosításnak – az afrikai meggy (*Prunus africana*), amelyet prosztatabántalmak kezelésére használnak. Szép számmal előfordulnak azonban élő állatok, trófeák, táskák, és egyéb bőrdíszműves termékek is.⁵⁶

A fajok azonosítása, illetve védelmük alapjának – azaz melyik jogszabály vonja védelem alá és milyen mértékben – meghatározása szakkérdés, amelyben szakhatóság foglal állást. Meg kell jegyezni, hogy a CITES-ben megközelítőleg harmincöt ezer faj szerepel, a KöM rendelet mellékletei pedig csaknem kétezer fajt sorolnak fel, más jogszabályok pedig tovább bővítik a már amúgy is nagy elemszámú listát.⁵⁷

Az ismeretlen elkövetők magas számát az elkövetési tárgyak megtalálásának körülményei magyarázzák. Számos esetben a tranzit postai küldeményként érkező csomag gyanút kelt az eljáró pénzügyőrben, ezért áruvizsgálatot végez. A vizsgálat során engedélyköteles áruk kerülnek elő, behozatali engedélyük viszont sok esetben hiányzik. Gyakori eset az is, amikor Egységes Vámáru Nyilatkozatot nyújtanak be a küldemény szabad fogalomba bocsátásának kérelmével, azonban a behozatali engedély érvényességi ideje lejárt vagy a szükséges engedélyeket be sem szerezték, így a behozatal jogellenes.⁵⁸

⁵⁵ TILKI i. m. 83.

⁵⁶ Itt szükséges megjegyezni, hogy a jellemző elkövetési tárgyak tekintetében a cikk írója empirikus kutatást folytatott, amely a NAV személyi állományával készített interjúkból és megtörtént esetek vizsgálatából állt. A NAV vámtitokra hivatkozva (Vámtv. 16. §) csak úgy járult hozzá az esetek publikálásához, hogy az interjúk pontosan nem idézhetők, a vizsgálat alá vont esetek pedig beazonosításra alkalmatlanná téve – tehát az ügyben szereplő természetes vagy jogi személyek kilétére való utalás, valamint ügyszámok nélkül – szerepeltethetők csak.

⁵⁷ TILKI i. m. 84.

⁵⁸ Uo. 84.

4. Esetek a NAV 1. számú Repülőtéri Igazgatóságának gyakorlatából⁵⁹

Mivel a környezetet érintő kriminális cselekmények árubehozattal összefüggő formáinak elkövetési helyei közül kiemelkedik a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér, a jelen cikk írójának figyelme is oda fordult.⁶⁰ A NAV 1. sz. Repülőtéri Igazgatóságának gyakorlata került vizsgálat alá olyan esetekben, amikor természetkárosítás gyanújával indult büntetőeljárás, vagy természetvédelmi szabálysértés miatt indult szabálysértési eljárás. Ebben a tárgyban a 2011. és 2012. évből származó ügyeket tekintett át a cikk írója. A megvizsgált akták alapján kijelenthető, hogy szabálysértési eljárás természetvédelmi szabálysértés miatt a vizsgált két évben nem indult, ellenben 9 eset adódott, amikor természetkárosítás gyanújával feljelentés került megtételre, mindannyiszor ismeretlen tettes ellen.

Az ügylefolyás kifejezett hasonlóságokat mutat minden esetben. A vámhatóság észleli a behozni kívánt áru problémás voltát, legfőképpen a szükséges okmányok hiányát. Ezt közvetlen vámfelügyelet alá vétel követi, majd megtörténik a tényállás tisztázása, azaz az engedélykötelezettség megállapítása érdekében a NAV megkeresi a hazai CITES Igazgatási Hatóságot – azaz a Vidékfejlesztési Minisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Osztályát. Az általuk kiadott előzetes szakhatósági állásfoglalás megerősíti, hogy a behozatalhoz engedély megléte és bemutatása szükséges, okmányok azonban nem voltak megtalálhatók. Ezután történik meg a lefoglalás, majd a természetkárosítás büntettének gyanúja miatt ismeretlen tettes elleni feljelentés megtételével egyidejűleg az áru átadása a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság részére.

A NAV 1. sz. Repülőtéri Igazgatóságán folyamatban volt ügyekben a természetkárosítás-bűncselekmények elkövetési tárgyai a már fentebb irtakhoz hasonlóan igen sokfélék voltak.

Megtalálható volt az ajurvédikus gyógyászatban használt füles kosbor (*Orchis mascula*) gyökere, amelyből 6 tasakkal foglaltak le a pénzügyőrök. Számos egyéb gyógyhatású készítmény akadt fenn a rostán, mint 300 db „Chenqui” (T004) és 600 db „Weizhong” (T006) tapasz. Mindkét készítményt méregtelenítő hatásáért használják. Lefoglalásukra *Gastrodia elata*-tartalmuk miatt került sor.⁶¹ A prosztataproblémák enyhítésére alkalmas afrikai meggyet (*Prunus africana* avagy *Pygeum africanum*) tartalmazó táplálék-kiegészítőből 200 dobozzal foglaltak le a pénzügyőrök. 12 doboz „Saw Palmetto Complex” készítményt is találtak, amelyben egy észak-amerikai növény, a fűrészpálma (*Serenoa repens*) – vagy *saw palmetto* – kivonata található, ame-

⁵⁹ Az 58. lábjegyzetben irtakhoz hasonlóan a NAV a 4. fejezetben ismertetésre kerülő esetek tekintetében is ragaszkodott a teljes anonimitáshoz, így itt sem találhatók nevek, illetve ügyszámok. A hozzáférés igen korlátozott lehetőségére tekintettel az ügyszámok önmagukban sem tennék lehetővé az ügyek visszakeresetőségét.

⁶⁰ Ennek természetesen oka a nagy forgalom és a harmadik országból érkező áruk nagy mennyisége is. A 292/2008. (XII. 10.) Korm. rendelet 6. számú mellékletében (kijelölt határátkelőhelyek listája) a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér importra és (re-)exporta is ki van jelölve mind élő állatok, állati részek, származékok, élő növények és növényi részek, származékok tekintetében.

⁶¹ A *Gastrodia elata* az orchideaefélék (*Orchidaceae*) családjába tartozó faj.

lyet szintén a prosztata-megnagyobbodás kezelésére használnak. Ez a faj nem védett, azonban a készítmény afrikai meggyet is tartalmazott. Szép számmal kerültek elő fogyasztószerek is: 6 doboz „Hoodia Diet Max”, 36 doboz „Hoodia 1000”, 36 doboz „Hoodia 5000” készítmény, 50 doboz „Hoodia Gordonii” táplálék-kiegészítő. Ezek mindegyike Hoodia gordonii-t tartalmazott. Előkerült 72 doboz „Corti Therm” étrend-kiegészítő is, amelyben szintén hoodia-por volt található.

Annak ellenére, hogy a trófeák engedély nélküli behozatala relatíve gyakorinak mondható, a vizsgált esetek között csupán egyetlen darab vadmacskabőr lefoglalása említhető, ahogy élő növények lefoglalására is csupán egy alkalommal került sor, akkor azonban 172 db különféle élő orchideát és 5 db élő flamingóvirágot azonosítottak.

Az élő állatokkal kapcsolatos esetek talán az összes többinél nagyobb érdeklődésre tartanak számot. Ilyen árut egy alkalommal foglaltak le az 1. sz. Repülőtéri Igazgatóság pénzügyőrei. A csomag engedéllyel rendelkező állatok mellett tartalmazott 10 db púpos zsanérteknőst (*Kinixys homeana*) és 480 db császárszörpöt (*Pandinus imperator*) is, utóbbiakat átlátszatlan nejlonzsákban. Az állatok kívülről nem voltak láthatók, az áruvizsgálatot végző pénzügyőrt pedig az mentette meg a skorpiómárástól, hogy szakszerű elővigyázatossággal járt el, és a tasakot szembefordította a nappal, láthatóvá téve a nejlonon keresztül a skorpió sziluetttjét.⁶²

5. A társadalmi szemléletformálás szerepe

A téma aktualitása miatt röviden szükséges kitérni a környezetvédelem területén csöppet sem egyszerű, ám kritikus fontosságú feladatra, a társadalmi szemléletformálásra. Eszközei főképp az éghajlatváltozásról és hatásairól való tájékoztatás, az életmódváltás fontosságára való figyelemfelhívás, illetve a környezetvédelmi szabályozás lakossággal való megismertetése.⁶³ Jelen cikk írója egyetért Tilki Katalinnal abban, hogy a környezet- és természetvédelmi szabályokról való megfelelő, közérthető tájékoztatás nem megoldott, ez pedig megnehezíti a környezettudatos gondolkodás, illetve a folyamatos jogkövető magatartás kialakulását.⁶⁴ Ki kell emelni ebben a körben a tömegtájékoztatás megkerülhetetlenségét. A XXI. században – a web 2.0 korában – az információ minden eddiginél gyorsabban áramlik. Az ebből eredő lehetőségek kihasználása az eddigi legjobb esély a környezet- és természetvédelem terén a tudatosság kialakítására, illetve az általános műveltség jelentős mélyítésére ebben a témában.⁶⁵ Léteznek előremutató kezdeményezések – reklámplakátok, hirdetések televízióban, interneten –, azonban ezek nem olyan koncentráltan és nem olyan mennyiségben jelennek meg, hogy igazán figyelemfelhívóak lehessenek.

⁶² Érdemes itt megjegyezni, hogy a természetkárosításnak ezt a formáját az elkövetők jellemzően nem kifejezett árujuttalással, hanem az okmányok hiányának leplezésével követik el.

⁶³ TILKI i. m. 84.

⁶⁴ Uo. 84.

⁶⁵ Ehelyütt ki kell emelni azt is, hogy a tájékoztatás nem csupán lehetőség, de kötelesség is. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 12. §-a a környezet védelmének alapelveként szerepelteti a tájékozódás, tájékoztatás és nyilvánosság elvét.

Pozitív példaként szólni kell két kiemelkedő internetes forrásról: a CITES hivatalos honlapja rengeteg értékes információt tartalmaz magáról az egyezményről és az azzal kapcsolatos tevékenységekről,⁶⁶ a Species+ nevű honlap pedig egy könnyen kezelhető, átlátható állat- és növényfaj-kereső.⁶⁷ Mindkét weboldal kiváló eszköze a tájékoztatásnak és a tájékozódásnak egyaránt: a CITES-honlap az egyezmény szövegétől kezdve a sajtóközleményeken át a különböző természetvédelmi megmozdulások meghirdetéséig mindenféle releváns információt közöl, míg Species+ a hosszú fajnév-listákban történő keresésre használható leginkább, így nem annyira a figyelemfelhívás szempontjából értékes, hanem gyakorlati használhatósága miatt.

6. Javaslatok, következtetések

A jelen cikk témája szempontjából releváns jogszabályok vizsgálata alapján kijelenthető, hogy a terület abban az értelemben megfelelően szabályozott, hogy a normák kellően – helyenként túlzottan is – szofisztikáltak, komoly szabályozási hézagok nincsenek, azonban a szabályozás ésszerűségével akadnak néhol problémák.

Először is a vámhatóság releváns gyakorlatát és a gyakorlat jogi alapját szemügyre véve megállapítható, hogy a szerv által végzett feladatok mennyisége, fontossága, és a jogszabályok által ehhez biztosított jogkörök között nincs egyensúly. Bár a vámhatóság – „csak” – vámjogi szempontból vesz részt az eljárásban, a feljelentés megtételéig megtörténik a bűncselekmény észlelésén kívül az elkövetési tárgy közvetlen vámfelügyelet alá vétele, szakhatóság bevonásával a tényállás tisztázása, ráadásul halasztást nem tűrő esetben a vámhatóság halaszthatatlan nyomozási cselekményként lefoglalhatja az elkövetési tárgyat, élő állat esetében pedig az illetékes nemzeti park igazgatósággal is szorosan együtt kell működnie.

Mindezek után készül csak a feljelentés, és kerül át az ügy az illetékes rendőri szervhez. Ez nem kevés adminisztrációs terhet jelent, és sok időt vesz igénybe. A cikk írójának véleménye szerint a probléma megoldása a Be. 36. § (2) bekezdésében található, pontosabban nem található. E törvényhely alapján ugyanis a NAV nyomozó hatóság, a természetkárosítás bűncselekményének tényállása azonban jelenleg nem tartozik a hatáskörébe. Jelen cikk írója célszerűnek látja a Be. módosításával a NAV hatáskörébe utalni vámszervek által észlelt, Btk. 242. § szerinti bűncselekmények nyomozását, mert a cikkben leírtak fényében a pénzügyőrök rendelkeznek a szükséges szakértelemmel és tapasztalattal egy ilyen bűncselekmény nyomozásához, az adott ügyeknek a nyomozás során egy szerv kezében tartása pedig egyszerűsödést, időmegtakarítást, ezáltal nagyobb hatékonyságot eredményezhet.

A szabályozás ésszerűségével kapcsolatos második probléma a bonyolultságban érhető tetten. A korábban elemzett Bfv. II. 360/2007/5. számú ítéletben megfogalmazott ignorantia iuris-elv alól való kivétel csak akkor áll meg, ha a szabályozás valóban nehezen hozzáférhető, és bonyolult igazgatási szabályokkal rendezett. Elek Ba-

⁶⁶ <http://www.cites.org>

⁶⁷ <http://www.speciesplus.net>

lázs ugyan az eset kapcsán arról ír, hogy az igazgatási jogszabályban való tévedés megítélése időről időre, az adott igazgatási jogszabály tartalmának a köztudatban való meggyökerezésével változhat,⁶⁸ azonban jelen cikk írójának véleménye szerint létezik olyan szintje a bonyolultságnak, amelyet a nem szakértő állampolgár alapos tájékoztatás ellenére sem képes befogadni. A túlszofisztikáltság kérdésén a társadalmi szemléletformálás, fokozott tájékoztatás és kommunikáció nem változtat, csupán jobb megismerést biztosít; a helyzetet javítja, de a problémát nem oldja meg. Érdeemes lehet tehát elgondolkodni jogalkotói szinten is a szabályozás – főként eljárásjogi szempontból történő – egyszerűsítésének lehetőségeiről.

A társadalmi szemléletformálás tekintetében két irányban érdemes gondolkodni. Egyrészt a média és a tömegtájékoztatás fogyasztóközpontúvá, fogyasztói elvűvé válásával érdemes lehet nyitni a környezetvédelmi tájékoztatás bizonyos rétegeinek fogyasztó-elvűvé válása felé, hogy a mondanivalót lehetőleg mindenki be tudja fogadni. Másodsorban – Elek Balázssal részben egyetértve –, újfent hangsúlyozni kell hatóságok szerepét a tájékoztatásban.⁶⁹ Jelen esetben a NAV – vagy a természetkárosítás tekintetében jelenleg nyomozó hatóságként eljáró rendőrség – szerepénél fogva az egyik leghitelesebb információforrássá, ezáltal a jelenleginél is fontosabb szereplővé válhat, ha XXI. századi hozzáállással, eszközökkel, módszerekkel és kellő intenzitással szólítja meg a lakosságot.

⁶⁸ ELEK i. m. 59.

⁶⁹ Elek is kiemeli a hatóságok általi felvilágosítás kiemelt fontosságát (ELEK uo.), azonban jelen cikk írója újra hangsúlyozni kénytelen véleményét, amely szerint a tájékoztatás nagy mennyisége, de még kiálló minősége sem képes önmagában orvosolni minden problémát.

